

Latina pro historiky umění 19. lekce

- 1./ Adjektiva 3. deklinace - opakování
- 2./ Adverbia od adjektiv 3. deklinace
- 3./ Číslovky

Domácí příprava

Cvičení 17

1/ Vytvořte pády k substantivům a adjektivům ve slovných spojeních

I. *genitrīx felix šťastná rodička*

a.) dat. sg. **genitrici felici**

b.) abl. sg. **genitricē felici**

c.) vok. pl. **genitrix felix**

II. *arx vetus starý hrad*

a.) gen. pl. **arcis veteris**

b.) ak. sg. **arcem veterem**

c.) abl. sg. **arce vetere**

III. *pēgma eminens vynikající lešení*

a.) nom. pl. **pegmata eminentia**

b.) gen. sg. **pegmatis eminentis**

c.) ak. sg. **pegma eminens**

IV. *exemplar breve krátký příklad*

a.) nom. pl. **exemplaria brevia**

b.) abl. sg. **exemplari brevi**

c.) dat. pl. **exemplaribus brevibus**

Domácí příprava

Cvičení 17

2/ Určete všechny možné pády a přiřadte substantiva a adjektiva k deklinaci a vzoru

a.) episcopum	ak. sg. m., architectus
b.) cīvitātum	gen. pl. f., sacerdos
c.) foedera	nom., ak. vok. pl., n., opus
d.) hospitālī	dat., abl. sg. n., altare
e.) pauperum	gen. pl. m., f., n., felix
f.) omnipotēntia	nom., ak., vok., pl., n., felix
g.) ācrēs	nom., ak., vok., pl. m., f., acer, acris
h.) magna	nom., vok., abl. sg. f., bona nebo nom., ak., vok., pl. n., bonum

Domácí příprava

Cvičení 17

3/ Věty v singuláru převedte do plurálu a opačně a přeložte.

a.) Foedera vetera ā magistrīs doctīs piē servāntur.

Foedus vetus a magistro docto pie servatur.

Starobylá smlouva je učeným učitelem zbožně dodržována.

Perfektum: Foedus vetus a magistro docto pie servatum est.

b.) Ecclesia parochiālis a sacerdotē illustrī fundata est.

Ecclesiae parochiales a sacerdotibus illustribus fundatae sunt.

Farní kostely byly založeny urozenými kněžími.

Aktivně: Sacerdotes illustres ecclesias parochiales fundaverunt.

Překladové cvičení

De veteribus Slavis

Olim in loco, ubi hodie Bohemia et Moravia sitae sunt, **regnavit** princeps nomine Rostislav et terrae eius Terra Marahensium **dicta est**.

Rostislav christianus erat, sed in domo eius sacerdotes Latini sacra in lingua Latina **celebraverunt**.

Imperator Michael III **elegit** fratres Cyrilum et Metodeum, quos in Moraviam **misit**.

O dávných Slovanech

Kdysi na místě, kde se dnes nachází Čechy a Morava panoval kníže Rostislav a jeho zemi se říkalo země Moravanů (tj. Velká Morava).

Rostislav byl křesťan, ale v jeho zemi latinští kněží sloužili mše v latinském jazyce.

Císař Michael III. vybral bratry Cyrila a Metoděje a poslal je na Moravu.

Překladové cvičení

Ante adventum suum in Moraviam Cyrilus novas litteras Slavicas **creavit**. Anno 863 **pervenerunt** ad Moraviam et a principe Rostislavo magno cum gaudio **salutati sunt**.

Fratres non solum novas litteras sed etiam novam linguam **attulerunt**. Lingua Slavica similis erat linguae Bohemicae. Per tres annos fratres multos discipulos **habuerunt**, sacra in lingua Slavica **celebraverunt** et multos libros in lingua Slavica et litteris Slavicis **scripserunt**.

Před svým příchodem na Moravu Cyril vytvořil nové slovanské písmo.

V roce 863 přišli na Moravu a kníže Rostislav je přivítal s velkou radostí.

Bratři přinesli nejen nové písmo, ale také nový jazyk.

Slovanský jazyk byl podobný jazyku českému.

Po tři roky měli bratři mnoho žáků, sloužili mše ve slovanském jazyce a napsali mnoho knih ve slovanském jazyce a slovanským písmem.

Překladové cvičení

Anno 866 **invitati sunt** ad pontificem Nicolaum I. Cyrilus ante curiam papae se **liberavit** a culpa. Et papa Nicolaus missam Slavicam **permisit**.

Aegrotus Cyrilus post paucos menses in monasterio **mortuus est** et numquam ad Moraviam **rediit**. Anno 869 papa Nicolaus **misit** Metodeum rursus in Moraviam.

Methodus **mortuus est** anno 885 in Moravia. Post mortem Metodi omnes discipuli et sacerdotes a principe novo nomine Svatopluk **expulsi sunt**.

V roce 866 byli pozváni k papeži Mikuláši I.

Cyryl se před papežskou kurií obhájil z obvinění.

A papež Mikuláš povolil slovanskou liturgii.

Nemocný Cyryl po několika měsících v klášteře zemřel a na Moravu se nikdy nevrátil.

V roce 869 papež Mikuláš poslal Metoděje opět na Moravu.

Metoděj na Moravě zemřel roku 885.

Po Metodějově smrti byli všichni žáci a kněží novým knížetem Svatoplukem vyhnáni.

Adverbia od adjektiv 3. deklinace

Adverbia od adjektiv 3. deklinace se tvoří přidáním koncovky **-iter** a **-er** ke tvaru, který vznikne odtržením -is od genitivu singuláru. (Známe už adverbia od adjektiv 1. a 2. deklinace tvořená koncovkou -e, např. od adjektiva clarus, a, um – slavný, á, é je adverbium clare – slavně)

Pomocí -iter se tvoří adverbia od většiny adjektiv 3. deklinace

Např.

<u>adjektivum</u>	<u>gen. sg.</u>	<u>tvar po odtržení -is</u>	<u>adverbium</u>
ācer, cris, e <i>ostrý</i>	ācr-is	ācr-	ācr- iter <i>ostře</i>
brevi, e <i>krátký</i>	brev-is	brev-	brev- iter <i>krátce</i>
fēlix, cis <i>šťastný</i>	fēlic-is	fēlic-	fēlic- iter <i>šťastně</i>

Adverbia od adjektiv 3. deklinace

Adverbia od adjektiv 3. deklinace se tvoří přidáním koncovky **-iter** a **-er** ke tvaru, který vznikne odtržením -is od genitivu singuláru.

Pomocí -er se tvoří adverbia od adjektiv, jejichž kmen je zakončen na -nt

Např.

<u>adjektivum</u>	<u>gen. sg.</u>	<u>tvar po odtržení -is</u>	<u>adverbium</u>
sapiēns, entis <i>moudrý</i>	sapiēnt-is	sapiēnt-	sapiēnt- er <i>moudře</i>
prūdēns, entis <i>rozumný</i>	prūdēnt-is	prūdēnt-	prūdēnt- er <i>rozumně</i>
ēminēns, entis <i>vynikající</i>	ēminēnt-is	ēminēnt-	ēminēnt- er <i>výjimečně</i>

Číslovky

Číslice arabské	Číslice římské	Číslice základní	Číslice řadové				
1	I	ūnus, -a, -um jeden, -a, -o	prīmus, -a, -um první	28	(XXIIX) XXVIII	vīginti duo	vicesimus alter
2	II	duo, -ae, -o	secundus nebo alter	29	(XXVIII) XXIX	duodētrīgintā	duodētrīcēsīmus
3	III	trēs, tria	tertius	30	XXX	ūndētrīgintā	ūndētrīcēsīmus
4	(IIII) IV	quattuor	quārtus	40	(XXXX) XL	trīgintā	trīcēsīmus
5	V	quīnque	quīntus	50	L	quadrāgintā	quadrāgēsīmus
6	VI	sex	sextus	60	LX	quīnquāgintā	quīnquāgēsīmus
7	VII	septem	septimus	70	LXX	sexāgintā	sexāgēsīmus
8	VIII	octō	octāvus	80	LXXX	septuāgintā	septuāgēsīmus
9	(VIIII) IX	novem	nōnus	90	(LXXX) XC	octōgintā	octōgēsīmus
10	X	decem	decimus	100	C	nōnāgintā	nōnāgēsīmus
11	XI	ūndecim	ūndecimus	101	CI	centum	centēsīmus
12	XII	duodecim	duodecimus	102	CII	centum (et) ūnus	centēsīmus prīmus
13	XIII	trēdecim	tertius decimus	200	CC	centum (et) duo	centēsīmus alter
14	(XIIII) XIV	quattuordecim	quārtus decimus	300	CCC	ducentī, -ae, -a	ducentēsīmus
15	XV	quīndecim	quīntus decimus	400	CCCC (CD)	trecentī, -ae, -a	trecentēsīmus
16	XVI	sēdecim	sextus decimus	500	D (ID)	quadrīngentī, -ae, -a	quadrīngentēsīmus
17	XVII	septendecim	septimus decimus	600	DC	quīngentī, -ae, -a	quīngentēsīmus
18	(XIIIX) XVIII	duodēvīgintī	duodēvīcēsīmus	700	DCC	sescentī, -ae, -a	sescentēsīmus
19	(XVIIII) XIX	ūndēvīgintī	ūndēvīcēsīmus	800	DCCC	septīngentī, -ae, -a	septīngentēsīmus
20	XX	vīgintī	vīcēsīmus	900	DCCCC (CM)	octīngentī, -ae, -a	octīngentēsīmus
21	XXI	ūnus et vīgintī	ūnus et vīcēsīmus	1 000	M (CI)	nōngentī, -ae, -a	nōngentēsīmus
		vīgintī ūnus	vīcēsīmus prīmus	2 000	MM (IIM)	mīlle	mīllēsīmus
		vīgintī duo	alter et vīcēsīmus	3 000	MMM (IIM)	duo mīlia	bis mīllēsīmus
22	XXII	duo et vīgintī	vīcēsīmus alter	10 000	CCIOO	tria mīlia	ter mīllēsīmus
				100 000	CCCCIOOO (C)	decem mīlia	decīēs mīllēsīmus
				1 000 000	CCCCIOOOO IX	centum mīlia	centīēs mīllēsīmus
						decīēs centēna mīlia	decīēs centīēs mīllēsīmus

Číslovky-přehled

Řada základních číslovek je nesklonných, některé se však **skloňují**.

Skloňují se číslovky **1-3**, číslovky pro stovky **200-900** a výraz **mīlia v plurálu**.

Ostatní základní číslovky včetně **100** centum a **1000** mille jsou **nesklonné**.

Kromě číslovky **mīlia** se **všechny sklonné** základní číslovky skloňují jako **trojvýchodná adjektiva**.

Dvě poslední číslovky v desítce se tvoří odčítáním od příští desítky

Např. **duodēquadrāgintā** – 38; **ūndēquadrāgintā** -39, duodeoctoginta-78, undenonaginta-89

Ostatní skládáním duo et saxāgintā – 62 nebo **saxāgintā duo** -62, tres et quadraginta -43 nebo quadraginta tres - 43

Číslovky základní - skloňování

Číslovka jeden

	m.	f.	n.
sg.	nom. ūnus	ūna	ūnum
	gen.	ūn-īus	
	dat.	ūn-ī	
	ak. ūn-um	ūn-am	ūn-um
	abl. ūn-ō	ūn-ā	ūn-ō

Číslovka jeden nemá plurál.

Např. *Fabula de uno animali celeri narravit.* – *Bajka vyprávěla o jednom rychlém zvířeti.*

Číslovky základní - skloňování

Číslovka dva

	m.	f.	n.
pl.			
nom.	duo	duae	duo
gen.	du-ōrum	du-ārum	du-ōrum
dat.	du-ōbus	du-ābus	du-ōbus
ak.	du-ōs	du-ās	duo
abl.	du-ōbus	du-ābus	du-ōbus

Číslovka dva nemá singulár. Ve tvarech číslovky duo jsou zachovány některé tvary původního duálu. Stejně se skloňuje výraz ambō, ambae, ambō *oba*.

Např. *Fundamenta duarum ecclesiarum brevium dura sunt. Základy dvou krátkých kostelů jsou pevné.*

Číslovky základní - skloňování

Číslovka tři
pl.

	m.	f.	n.
nom.	trēs	trēs	tria
gen.		tr-ium	
dat.		tr-ibus	
ak.	tr-ēs	tr-ēs	tria
abl.		tr-ibus	

Např. Urbs clara a tribus feminis eminentibus visitata est. *Slavné město bylo navštíveno třemi vynikajícími ženami.*

Číslovky základní - skloňování

Výrazy pro stovky 200-900 se skloňují jako adjektiva 1. a 2. deklinace v plurálu. Singulár nemají

		m.	f.	n.
pl.	nom.	ducent-ī	ducent-ae	ducent-a
	gen.	ducent-ōrum	ducent-ārum	ducent-ōrum
	dat.	ducent-īs	ducent-īs	ducent-īs
	ak.	ducent-ōs	ducent-ās	ducent-a
	abl.	ducent-īs	ducent-īs	ducent-īs

Číslovka 1000 se skloňuje jen v plurálu

nom.	mīl-ia
gen.	mīl-ium
dat.	mīl-ibus
ak.	mīl-ia
abl.	mīl-ibus

Číslovky-přehled

Řadové číslovky se skloňují jako adjektiva 1. a 2. deklinace. Řadová číslovka se shoduje v rodě, čísle a pádě se substantivem, ke kterému náleží.

Např. abbas primus – první opat, de abbate primo – o prvním opatovi

Kromě číslovek základních a řadových pak latina používá číslovky **podílné** (po kolika?) např. *singulī, ae, a po jednom*; *bīnī, ae, a po dvou* atd.

a číselná **příslovce násobná** (kolikrát?) např. *semel jednou, bis dvakrát, ter třikrát* atd.

Domácí příprava

Cvičení 18

Olomouc, m. č. Klášterní Hradisko, premonstrátská kanonie, kaple sv. Štěpána Deska z měděného plechu pocházející z mauzolea knížecích zakladatelů kláštera.

1/ a) Podle zásad transkripce latinských nápisů přepište nápisovou desku.

b) Pokuste se porozumět smyslu zápisu a přeložte ho do češtiny.

2/ Vypište a přeložte z textu všechny číslovky, římské číslice slovně rozepište v příslušném pádu.

3/ Přeložte do latiny

a) Dvacet pět žen

b) O sedmi hradech

c) Ve třicátém šestém roce

d) Chválím jednu dívku.

e) Před dvěma bránami

f) Darovali jsme knihy dvaceti osmi žákům

g) Bez třech tisíc vojáků

h) Po dvanácti měsících

ch) Po patnácti letech

